

Innehåll

	Inledning.....	5
KAPITEL 1	Drömmar och simuleringar.....	7
KAPITEL 2	Är materien verklig?.....	43
KAPITEL 3	Är personer verkliga?.....	77
KAPITEL 4	Är tiden verklig?.....	109
	Slutkommentarer.....	143
	Referenser och vidare läsning.....	149
	Register.....	159
	Illustrationer.....	163

Inledning

När du läser den här sidan (kanske i en bokhandel, på biblioteket eller hemma) utgår du förmodligen från att boken, pappret den är tryckt på och bokstäverna på sidan är verkliga. Det är inte bara en dröm att du håller i den här boken och läser den här meningen, det händer verkligen. Du tror antagligen också att *du* är verklig, och inte bara någon annans dröm om någon som läser en bok om verkligheten (så som Röde Kungen drömde Alice¹). Detta återspeglar en sund, psykologisk attityd. De flesta människor tror inte att de drömmer hela tiden (mycket få människor tror att de drömmer när de faktiskt gör det), de utgår inte från att de materiella objekten runt omkring dem egentligen inte finns, och de tror inte att de själva är karaktärer i någon annans roman. Men om man aldrig åtminstone har misstänkt att saker och ting ändå är just sådana, då tyder det på bristande, filosofisk föreställningsförmåga.

I den här boken ska vi granska några argument som ger stöd åt den sortens misstankar, och vi ska försöka ta reda på om dessa argument är av något värde. I det första kapitlet frågar vi oss hur (och om) vi kan skilja våra vakna erfarenheter från

¹ Ur Lewis Carrolls *Through the Looking-Glass*, uppföljaren till *Alice i Underlandet*. Ö.a.

drömmar och simuleringar. Därefter ska vi undersöka frågan om huruvida de materiella objekt som omger oss, böcker, bord och stolar, är verkliga. Kapitel 3 ställer frågan om människor är verkliga och i synnerhet huruvida du, som läser den här boken, är verklig. I sista kapitlet studeras tidens existens, det medium i vilket du, och alla objekt som omger dig, tycks existera.

Drömmar och simuleringar

Den franske zoologen Yves Delage väcks en natt av att det knackar på dörren. Det är gårdskarlen, som ber honom stiga upp, eftersom en vän har blivit sjuk. Delage lämnar sängen, klär sig och skyndar in i badrummet, där han fuktat ansiktet med en våt tvättsvamp. Förnimmelsen av det kalla vattnet väcker honom: han ligger i själva verket i sängen, utan kläder, ingen har knackat på dörren. Hela upplevelsen var en dröm.

Några minuter senare knackar det på dörren igen. Det är gårdskarlen: »Monsieur, kommer ni eller?» »Kära nån! Så det är verkligen sant! Jag trodde att jag drömde.« »Inte alls. Skynda er, de väntar på er!« Delage stiger upp, klär sig och skyndar till badrummet för att tvätta ansiktet. När tvättsvampen vidrör hans ansikte vaknar han utan kläder i sängen. En kort stund senare knackar det åter på dörren, än en gång är gårdskarlen där: »Monsieur...«

Vi får veta att hela skeendet upprepar sig fyra gånger innan Delage äntligen vaknar till den riktiga världen. Delage hade upplevt det ovanliga, men inte sällsynta, fenomen som kallas för *falskt uppvaknande*: han vaknade till vad han trodde var den riktiga världen, bara för att inse att också det var en dröm. När han vaknar på nytt visar det sig att han fortfarande befinner sig i en dröm som han ännu inte vaknat ur. Anta-

let skikt som drömmare kan ta sig igenom innan de slutligen vaknar kan vara ganska många, och de som går igenom falska uppvaknanden upplever inte sällan hela processen som mycket obehaglig.

Det finns framför allt två anledningar till detta. Den första är skräckupplevelsen av att sitta fast i ett hjul som för evigt för en tillbaka till samma plats, en sorts internaliserad *Groundhog Day*², där händelserna upprepas *ad infinitum*. Den andra är det tvivel som falska uppvaknanden kan få oss att känna beträffande sanna uppvaknanden och deras verklighet. Att vakna från en dröm till en annan, »på ytterligare en lägre nivå«, kändes fullkomligt verkligt och övertygande – hur kan vi då veta att det uppvaknande vi upplevde strax innan vi steg upp i morse, var ett äkta uppvaknande? Hur vet du att du inte nyss vaknade till en annan dröm, som innehåller alla de upplevelser du just nu erfar, och att du snart kommer att vakna på nytt, antingen till din vakna värld eller till ytterligare en dröm?

Att begrunda möjligheten av att du just nu befinner dig i en dröm är förvisso mycket förvirrande. Du kanske är av uppfattningen att det dessutom vore ytterst osannolikt, ungefär som att vinna högsta vinsten på Lotto eller plötsligt falla ner död. Det finns olika saker som är teoretiskt möjliga, trots att sannolikheten för dem är mycket liten (som att en apa, som slumpmässigt hamrar på en skrivmaskin, skulle skriva ner Shakespeares sam-

2 Film från 1993 av Harold Ramis, i vilken Bill Murrays karaktär återupplever samma händelse gång på gång, nämligen att bevaka *Groundhog Day* för en tv-kanal. Ö.a.

lade verk, eller att objekt plötsligt skulle försvinna på grund av det kvantfysiska fenomen som kallas för »tunneffekt«). Om det inte bekymrar dig att den här boken plötsligt kan försvinna ur dina händer, till följd av någon bisarr kvanteffekt, varför då oroa dig för att du kanske befinner dig i en dröm?

Skälet att oroa sig är att sannolikheten att du drömmer just nu är mycket, mycket större. Låt oss göra en kvick beräkning. Vi antar optimistiskt att du sover åtta timmar per natt, vilket ger dig sexton timmar att vara vaken. Sömnforskare har funnit att det finns en stark korrelation mellan att drömma och att befinna sig i så kallad REM-sömn (»rapid eye movement«). REM-sömn kännetecknas av snabba ögonrörelser; hjärnan är högst aktiv, dess elektriska aktivitet påminner om den vakna hjärnans, men det är svårare att väcka den som sover än vad det är vid långsamma vågrörelser eller icke-REM-sömn. Vi vet att mellan 20 och 25 procent av vår sömn är REM-sömn. Om vi väljer det lägre värdet och utgår från att vi alltid drömmer under REM-sömn och aldrig drömmer annars, innebär det att vi drömmer 1,6 timmar varje natt. Eftersom det därmed finns 1,6 timmar av drömmedvetande för varje 16 timmar av vaket medvetande, betyder det att sannolikheten för att du drömmer vid varje givet tillfälle är 1 på 10. Det är en ganska hög sannolikhet – jämför med chansen att vinna högsta vinsten i ett genomsnittligt lottospel, som är omkring 1 på 14 miljoner (det betyder att den som köper en lott varje vecka kommer att vinna i genomsnitt en gång var 250 000:e år); sannolikheten för att författaren av den här boken kommer att dö i en olycka inom ett år är något mindre än 1 på 2 500.